

Elämää sinnittelevässä pikkukaupungissa

Antero Olakivi

Vilma Hänninen, Antti Kouvo & Pekka Kuusela (toim.) (2020). *Elämää sinnittelevässä pikkukaupungissa. Varkautelaisten arki ja hyvinvointi*. Tampere University Press. 319 s.

Varkaus on noin 20 000 asukkaan teollisuusvetoinen kaupunki Pohjois-Savon etelärajalla. Vilma Hännisen, Antti Kouvon ja Pekka Kuuselan toimittama teos perustuu Itä-Suomen yliopiston vuosina 2016–2017 keräämään Arki Varkaudessa -aineistoon. Aineisto sisältää 18–85-vuotiaiden varkautelaisten kyselyvastaukset (N=1970) ja 25–35-vuotiaiden varkautelaisten haastatteluita (N=76).

Kaupunkielämää koskeva yhteiskuntatieteellinen tutkimus on perinteisesti kohdistunut suuriin kaupunkeihin. Kuitenkin yhteiskuntatieteissä on myös pieniä teollisuuskaupunkeja ja niiden murroksia koskeva tutkimusperinne. Klassinen esimerkki on amerikkalaisten tutkijoiden Robert Staughton Lyndin ja Helen Lyndin 1920–1930-luvuilla Indianassa toteuttama Middletown-hanke. Toisena innoittajana Varkaus-teoksen kirjoittajat mainitsevat Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian oppiaineen Pyhtää-tutkimuksen (1975–2007). Olin toteuttamassa Pyhtää-tutkimusta vuonna 2007. Tätä arviota kirjoitan myös entisenä varkautelaisena. Nostan rikkaasta teoksesta esiin yhtäältä itseäni puhuttaneita, toisaalta erityisesti nuoria aikuisia koskevia tuloksia.

Johdannossa Kuusela, Hänninen ja Kouvo esittelevät tutkimuksen taustan lisäksi perustietoja Varkaudesta. Varkaus on yhä teollisuuskaupunki, mikä näkyy paitsi jatkojalostuksen työpaikkojen verrattain korkeana osuutena myös suhteellisen korkeina työttömyyslukuina, kun tuotantoa on siirretty halvempien työvoimakustannusten maihin. Toisessa luvussa Hannu Itkonen ja Arto Nevala luotaavat Varkauden elinkeinoelämän, työn ja poliittisen liikehdinnän historiaa 1800-luvulta nykypäivään. Varkauden paperikaupunkina tunteva lukija ei ehkä tiedä, että ennen ensimmäisen paperikoneen käynnistymistä (1921) alueella oli jo maine höyrylaivoja, -kattiloita ja -koneita valmistavana teollisena keskittymänä. Kolmannessa luvussa Antero Puhakka jatkaa palkkatyön tarkastelua, nyt Arki Varkaudessa -aineiston valossa. Kohteena ovat tulevaisuuden näkymät ja työn vaatimukset. Erityisesti nuoremmat varkautelaiset pelkäävät työtilanteensa huononevan tulevaisuudessa. Kiinnostavasti myös työtekijäammateissa työskentelevät kokevat

työnsä vaativan erityisesti kykyä tulla toimeen ihmisten kanssa, ei niinkään ruumiillista voimaa tai kykyä sietää yksitoikkoisuutta. Tätä on nykyaikainen työ teollisuuskaupungissa.

Neljännessä luvussa Anna-Maija Castrén ja Kouvo tarkastelevat varkauteleisten perhekäsityksiä. Käsitykset ovat moninaisia; perheenjäsenten lukumäärä ei ole yhtä kuin kotitalouden jäsenten lukumäärä. Yhdenkin hengen kotitaloudessa elävällä aikuisella saattaa olla laaja perhe. Kiinnostava on myös havainto, jonka mukaan parisuhteessa eläminen on yhteydessä parempaan hyvinvointiin, mutta miehillä voimakkaammin kuin naisilla. Viidennessä luvussa Hänninen ja Katja Lötjönen tutkivat niin ikään hyvinvointia ja sosiaalisia suhteita. Kokemus siitä, että on ”jollain tavalla erilainen kuin mitä odotetaan suomalaisessa yhteiskunnassa”, on alle 36-vuotiailla varkauteleisilla tavallisempi kuin muissa ikäryhmissä. Syyksi vastaajat kertovat useimmiten etnisen taustan, ruumiillisen ominaisuuden, psykisen ominaisuuden (esim. mielenterveys), taloudellisen tilanteen tai vakaumuksen.

Kuudennessa luvussa Reeta Kankaanpää, Tomi Mäki-Opas ja Marja Vaarama jatkavat hyvinvointierojen tarkastelua. Hyvinvointia uhkaavina riskitekijöinä näyttävät erityisesti heikko sosioekonominen asema, matala koulutustaso, terveysongelmat ja sosiaalisten suhteiden vähäisyys. Seitsemännessä luvussa Aini Pehkonen ja Timo Toikko tarkastelevat työttömien ja työssä käyvien varkauteleisten hyvinvointia suhteessa heidän tunteeseensa kuulumisesta Varkauden alueelle ja alueen yhteisöihin. Tulosten mukaan kuulumisen tunne tukee työttömien varkauteleisten hyvinvointia, mutta ei enää, mikäli he kokevat työttömyyden lisäksi muutakin haavoittuvuutta (kuten yksinäisyyttä tai mielenterveys- tai päihdeongelmia).

Kahdeksannessa luvussa Kuusela, Lötjönen ja Mikko Saastamoinen kysyvät, onko Varkaudessa Y-sukupolvea. Vastaus on: ei

oikein, ainakaan jos Y-sukupolven tunnusmerkkinä pidetään kykyä sietää työelämän lyhytjänteisyyttä. Pätkätyöt aiheuttavat stressiä 25–35-vuotiaille varkauteleisille. Yhdeksännessä luvussa Mervi Issakainen ja Hänninen tutkivat, millaisia merkityksiä 25–35-vuotiaat varkauteleiset antavat kotikaupungilleen. Varkauden vahvuuksina näyttävät rauhallisuus ja luonnonläheisyys, varjopuolina sosiaalisen elämän ja kohtaamispaikkojen vähäisyys. Parisuhteessa olevat nuoret aikuiset tuntevat kuuluvansa Varkauteen ja asuinyhteisöönsä vahvemmin kuin sinkut. Kymmenennessä luvussa Janissa Miettinen, Taru Kekoni, Riitta Vornanen ja Juha Hämäläinen tutkivat 18–34-vuotiaiden varkauteleisten turvallisuuden kokemuksia. Vakaa työtilanne lisää luottamusta turvalliseen tulevaisuuteen. Huolta aiheuttaa pelko lähipalveluiden vähenemisestä.

Hännisen loppuluku vetää langat erinomaisesti yhteen ja maalaa johtopäätöksiä muita lukuja leveämmällä pensselillä. Teoksen nimen mukaisesti Varkaus näyttää sennittelevänä pikkukaupunkina. Sinnittelyn voi tulkita myönteisenä määreenä. Talouden globalisaatiosta huolimatta vakituisten työsuhteiden osuus on Varkaudessa korkea. Varkaus näyttää hyvänä asuinpaikkana erityisesti rauhallisuutta ja luontoa arvostaville lapsiperheille. Samaan aikaan alle 36-vuotiaat, ilman parisuhdetta elävät, itsensä tavalla tai toisella erilaisiksi kokevat ja pienituloiset varkauteleiset kokevat muita enemmän yksinäisyyttä – ja usein muitakin ongelmia. Miten tukea kyseisten ryhmien hyvinvointia, on keskeinen kysymys Varkauden ja muiden vastaavien muuttotappiokuntien kehittäjille. Tähän kehitystyöhön Varkaus-teos tarjoaa myös konkreettisia ehdotuksia.

Aineiston keruussa käytetty lomake löytyy teoksen liitteestä. Siihen kannattaa tutustua jokaisen, joka suunnittelee vastaavaa tutkimusta arjesta ja hyvinvoinnista.